

Nr 149.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ombesörjande i vissa fall av den undervisning, från vilken distriktsöverlärare befriats, jämte i ämnet väckt motion.

(2:a avd.)

I propositionen nr 84 har Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 13 februari 1953, föreslagit riksdagen att bemyndiga Kungl. Maj:t att, i huvudsaklig överensstämmelse med vad departementschefen förordat, utfärda bestämmelser rörande ombesörjande i vissa fall av undervisning, från vilken distriktsöverlärare befriats.

I samband härmed har utskottet till behandling förehått en inom andra kammaren av herr *Malmberg* i Skövde *m. fl.* väckt motion (II: 456), vari hemställts, att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 84 angående ombesörjande i vissa fall av den undervisning, från vilken distriktsöverlärare befriats, måtte besluta antaga propositionens förslag med följande ändringar, nämligen dels att skoldistrikt må kunna erhålla bidrag av statsmedel för i förekommande fall till gemensam icke-ordinarie lärare utgiven resekostnadsersättning med belopp, som folkskolinspektören prövar skäligt, dock högst 300 kronor för år och tjänst, dels att de i propositionen förordade föreskrifterna, att, då slöjdtimmar till ett större antal skall ingå i en lärartjänst, dessa slöjdtimmar beräknas motsvara ett lägre antal undervisningstimmar, utgår, dels ock att, där så från undervisningssynpunkt befinnes lämpligt, den fyllnadstjänstgöring i slöjd, som skall fullgöras av den icke-ordinarie läraren, i stället må fullgöras av annan vid vederbörande skola anställd folkskollärare mot att den icke-ordinarie läraren under motsvarande antal timmar meddelar undervisning i annat ämne.

Inledning.

Enligt folkskolestadgan skall i skoldistrikt med minst 10 läraravdelningar i regel finnas en distriktsöverlärare, vilken skall vara ordinarie folkskollärare i distriktet. För distriktsöverlärare skall skolöverstyrelsen enligt kungörelsen 1946: 528 fastställa undervisningsskyldigheten per vecka, vilken skall stå i visst förhållande till antalet läraravdelningar i distriktet. Undervisningsskyldigheten skall exempelvis i distrikt med 10—19 läraravdelningar bestännas inom latituden 18—26 veckotimmar och i distrikt med lägst 50 läraravdelningar utgöra 5 veckotimmar.

Med anledning av framställningar från flera skoldistrikt om inrättande av icke-ordinarie folkskollärartjänster, vilkas innehavare skulle fullgöra huvudsakligen undervisning, från vilken distriktsöverlärare enligt nämnda kungörelse befriats och för vilken eljest måste anställas timplärare, föreslog skolöverstyrelsen i skrivelse den 27 november 1951, under åberopande av att svårigheter flerstädes uppkommit att tillfredsställande ordna denna undervisning, att under vissa förutsättningar skulle kunna inrättas icke-ordinarie folkskollärartjänst, förenad med tjänstgöring i två skoldistrikt eller med undervisning i slöjd högst 10 veckotimmar. Också en för två distrikt gemensam lärare borde kunna få inräkna slöjd i tjänstgöringsskyldigheten. I detta sammanhang berörde överstyrelsen även frågan, huruvida statsbidrag kan utgå till flera lärartjänster i ett skoldistrikt än som motsvarar antalet läraravdelningar. Efter granskning av gällande bestämmelser i ämnet kom överstyrelsen till den slutsatsen, att så är möjligt.

Med anledning av skolöverstyrelsens framställning föreslog Kungl. Maj:t i *propositionen 1952: 203* riksdagen att medgiva, att i skoldistrikt, där särskilda svårigheter förelåg att ordna den undervisning, från vilken distriktsöverlärare befriats, finge, i huvudsaklig överensstämmelse med vad i propositionen förordats, inrättas icke-ordinarie folkskollärartjänst med tjänstgöringsskyldighet för innehavaren jämväl i ett angränsande skoldistrikt. Beträffande överstyrelsens förslag om inrättande av icke-ordinarie folkskollärartjänst, vars innehavare skulle få fullgöra högst 10 veckotimmar av sin undervisningsskyldighet i slöjd, uttalade departementschefen vid anmälan av dessa frågor, att han insåg, att en dylik anordning i många fall skulle underlätta anskaffande av kompetent lärare för berörda undervisning, men att han då icke var beredd att tillstyrka förslaget. Departementschefen framhöll slutligen, att han delade överstyrelsens uppfattning, att statsbidrag kan utgå till flera lärartjänster i ett skoldistrikt än som motsvarar antalet läraravdelningar.

Riksdagen biföll det i propositionen framlagda förslaget (SU 141; Rskr 289). Ett i motionerna I: 479 och II: 641 framställt yrkande, att riksdagen måtte medgiva inrättande i vissa fall av icke-ordinarie folkskollärartjänst med undervisningsskyldighet i slöjd i enlighet med skolöverstyrelsens förslag, avslogs.

Med stöd av riksdagens beslut utfärdade författningsbestämmelser i ämnet innefattas i *kungörelsen 1952: 444*, som trädde i kraft den 1 juli 1952. Bestämmelserna innebär huvudsakligen följande.

Om i ett skoldistrikt med distriktsöverlärare särskilda svårigheter föreligger att på tillfredsställande sätt anordna den undervisning, från vilken distriktsöverläraren befriats, må för avhjälpan av dessa svårigheter inrättas en icke-ordinarie folkskollärartjänst, gemensam för distriktet och ett angränsande distrikt med distriktsöverlärare. För inrättande av dylik tjänst fordras skriftlig överenskommelse mellan distrikten samt medgivande av statens folkskolinspektör. Medgivandet skall avse högst ett år i sänder. Tjänsten inrättas i det distrikt, där större delen av tjänstgöringen skall fullgöras, eller, vid lika omfattning av tjänstgöringen, i det distrikt in-

spektören bestämmer. Medför tjänstgöringen kostnader för oundgängligen erforderliga resor, får dessa ersättas med skäligt belopp. Därest skoldistriktet ej avtalar annat, skall de kostnader för tjänsten, som åvilar distriktet och ej täckes av statsbidrag, bestridas av respektive distrikt i förhållande till det antal veckotimmar, som läraren skall fullgöra i distriktet.

Vid riksdagsdebatten i anledning av nyssberörda proposition uttalade departementschefen, beträffande skolöverstyrelsens förslag om inräknande i icke-ordinarie folkskollärares tjänstgöringsskyldighet av slöjdundervisning i begränsad utsträckning, bland annat att de ekonomiska och lönetekniska konsekvenserna av en dylik utvidgning då ännu ej kunnat tillfredsställande utredas. Departementschefen förklarade sig övertygad om att den i propositionen föreslagna anordningen skulle komma att leda till en godtagbar linje, som när nämnda konsekvenser blivit bättre undersökta kunde vidare utvecklas.

Den 30 juni 1952 har Kungl. Maj:t uppdragit åt *f. d. undervisningsrådet David Andersson* att, bland annat, verkställa utredning rörande olika möjligheter för skoldistrikt med distriktsöverlärare att annorledes än genom inrättande av icke-ordinarie folkskollärartjänst, som är gemensam för distriktet och ett angränsande distrikt, ombesörja den undervisning, från vilken distriktsöverlärare befriats. Utredningsmannen har den 15 december 1952 avlämnat utredning och förslag i detta hänseende.

Utredningsmannens förslag.

Inrättande i vissa fall av för två eller flera skoldistrikt gemensam icke-ordinarie folkskollärartjänst.

Utredningsmannen föreslår följande ändringar av gällande bestämmelser, nämligen

att för avhjälpan av inom skoldistrikt med distriktsöverlärare föreliggande svårigheter att på ett tillfredsställande sätt ordna den undervisning, från vilken distriktsöverlärare befriats, må inrättas en för två eller flera skoldistrikt gemensam icke-ordinarie folkskollärartjänst;

att dylik tjänst må inrättas icke endast, då skoldistriktet gränsar intill varandra, utan även då de är varandra närbelägna; samt

att folkskolinspektörens medgivande till inrättande av sådan tjänst skall bestämmas att gälla tills vidare, så länge förhållandena motiverar tjänstens bibehållande, dock högst tre år i sänder.

Då med hänsyn till tjänstgörings- och anställningsförhållandena svårigheter kan möta att erhålla lärare till ifrågakvarande tjänster, bör åtgärder vidtagas för att underlätta rekryteringen av dessa tjänster. I detta syfte föreslås,

att för innehavare av nu ifrågakvarande tjänster skall gälla samma lättnader i fråga om villkoren för extra ordinarie anställning, som enligt kungörelsen 1952: 422 gäller beträffande lärare vid B2- eller B3-skolor;

att innehavare av sådan tjänst efter viss tids anställning som extra ordinarie lärare skall kunna placeras i lönegrad Ce 21; samt

att lärare, vars tjänstgöring i två eller flera skoldistrikt föranleder tidsödande resor, skall, efter medgivande av folkskolinspektören, äga att i sin undervisningsskyldighet inräkna viss del av den tid, som åtgår för resor, dock högst 3 veckotimmar.

Enligt kungörelsen 1952: 444 må skoldistrikt ersätta lärare på gemensam tjänst hans kostnader för oundgängligen erforderliga resor. Utredningsmannen föreslår, att skoldistrikt må kunna erhålla bidrag av statsmedel till denna resekostnadsersättning med belopp, som folkskolinspektören prövar skäligt, dock högst 300 kronor per år och tjänst.

För att lärarens tjänstgöring vid skolorna i de olika distrikten skall kunna fördelas på lämpligt sätt, bör folkskolinspektören bemyndigas att, då förhållandena så påkallar, medge viss till en eller annan timme begränsad minskning i överlärarens undervisningsskyldighet en vecka med motsvarande höjning följande vecka.

Inrättande i vissa fall av icke-ordinarie folkskol-lärartjänst, vars innehavare må fullgöra viss del av sin undervisningsskyldighet i slöjd.

Utredningsmannen föreslår,

att sådan icke-ordinarie folkskollärartjänst må kunna inrättas, vars innehavare må fullgöra viss del av sin undervisningsskyldighet, dock högst 10 veckotimmar, i slöjd;

att, där så från undervisningssynpunkt befinnes lämpligt, den fyllnads-tjänstgöring i slöjd, som skall fullgöras av den icke-ordinarie läraren, i stället må fullgöras av annan vid skolan anställd folkskollärare mot att den icke-ordinarie läraren under motsvarande antal timmar meddelar undervisning i kunskapsämnen, eventuellt engelska;

att för inrättande av dylik icke-ordinarie folkskollärartjänst samt för vidtagande av i nästföregående stycke avsedd anordning, skall fordras medgivande av folkskolinspektören, vilket medgivande skall bestämmas att gälla tills vidare, så länge förhållandena motiverar anordningens bibehållande, dock högst tre år i sänder; samt

att nu föreslagna bestämmelser skall gälla vare sig innehavaren av sådan tjänst fullgör sin tjänstgöring i ett skoldistrikt eller har sin tjänstgöring förlagd till två eller flera skoldistrikt.

Inrättande i vissa fall av icke-ordinarie folkskollärartjänst, vars innehavare må fullgöra viss del av sin undervisningsskyldighet i statlig eller högre kommunal skola.

I anslutning till vad som gäller beträffande folkskollärare i försöksdistrikt föreslår utredningsmannen,

att sådan icke-ordinarie folkskollärartjänst må kunna inrättas, vars innehavare må fullgöra viss del av sin undervisningsskyldighet i statlig eller högre kommunal skola;

att undervisningsskyldigheten till sin huvudsakliga del skall fullgöras i folkskolan och att, om undervisning i slöjd ingår i tjänsten, dylik undervisning får omfatta sammanlagt högst 10 veckotimmar;

att tjänstgöringen i den högre skolan ej skall medföra nedsättning av det timtal, vartill lärarens undervisningsskyldighet som folkskollärare uppgår, dock att för varje undervisningstimme under sådan tjänstgöring utöver lön skall utgå särskild ersättning med 1 krona;

att för inrättande av dylik icke-ordinarie folkskollärartjänst skall fordras medgivande av folkskolinspektören, vilket medgivande skall bestämmas att gälla tills vidare, så länge förhållandena motiverar anordningens bibehållande, dock högst tre år i sänder; samt

att avlöning till läraren skall utgå och statsbidrag sökas enligt för folkskollärartjänst gällande bestämmelser och att, bland annat med hänsyn härtill och för att undvika svårtillämpade fördelningsregler, annan fördelning av kostnaderna för sådan tjänst icke skall ifrågakomma, än att den högre skolan svarar för den till läraren utgående särskilda ersättningen och att skoldistriktet, som erhåller fullt statsbidrag till tjänsten, svarar för övriga kostnader.

Statsbidrag till folkskollärartjänst, då antalet tjänster överstiger antalet läraravdelningar i skoldistrikt.

Utredningsmannen föreslår, att författningsbestämmelser utfärdas, varav framgår att statsbidrag kan utgå till samtliga inom ett skoldistrikt i vederbörlig ordning inrättade lärartjänster, som innehas av ordinarie, extra ordinarie eller extra lärare, oaktat antalet lärartjänster i distriktet överstiger antalet läraravdelningar.

Motiveringen till utredningsmannens förslag.

Till stöd för det ovan under 1 framlagda förslaget om statsbidrag till de reskostnader, som föranledas av gemensam lärares tjänstgöring i flera skoldistrikt, har utredningsmannen anfört i huvudsak följande.

Vissa folkskolinspektörer har framhållit, att, då lärare anställas för tjänstgöring i två eller flera skoldistrikt, distrikten borde i förekommande fall få resekostnaderna ersatta av staten eller i varje fall erhålla bidrag av statsmedel härtill. Härvid har, bland annat, åberopats bestämmelserna om ersättning åt övningslärare vid resa i samband med fyllnadstjänstgöring. Det kan givetvis med visst fog göras gällande, att en del av nu ifrågakarande lärares tjänstgöring fullgöres som fyllnadstjänstgöring och att det med hänsyn härtill kan vara motiverat, att bidrag utgår till resekostnaderna även i dylika fall. Ett ytterligare och starkare skäl härför synes vara, att skoldistriktet genom inrättande av lärartjänster av ifrågakarande slag till följd av det ökade bidraget till lärarnas avlöning åsamkas ganska betydande merkostnader; timlärararvoden i kunskapsämnen utgår ju helt av statsmedel. Skall distrikten därutöver helt bestrida kostnaderna för lärarnas resor, då sådana förekommer, kan det befaras, att distrikten på grund av de ökade kostnaderna anser sig icke kunna eller böra vidtaga sådana för undervisningens ordnande erforderliga åtgärder, som i utredningen föreslås och som syftar till att bereda distrikten större möjligheter att erhålla för denna undervisning kompetenta lärare. Det synes därför angeläget, att skoldistriktens kostnader icke blir så stora, att distrikten av ekonomiska skäl väljer från undervisningssynpunkt mindre tillfredsställande anordningar. Utifrån här anförda synpunkter synes det skäligt och även av förhållandena påkallat, att bidrag av statsmedel utgår till resekostnader i här berörda fall. Någon större erfarenhet rörande storleken av dessa kostnader har ännu icke vunnits. Vissa folkskolinspektörer har emellertid uppgivit beräknade kostnader för ett antal fall. I flertalet angivna fall varierar dessa mellan 200 och 400 kronor. I en del fall beräknas dock kostnaderna till högre belopp.

Beträffande specialmotiveringen för de av utredningsmannen i övrigt under 1 ävensom under 3 och 4 ovan framställda förslagen torde få hänvisas till den redogörelse, som finnes intagen i propositionen s. 8—11 samt 15 och 16.

Till stöd för det under 2 framställda förslaget om inrättande av icke-ordinarie folkskollärartjänst, vars innehavare må fullgöra viss del av sin undervisningsskyldighet i slöjd har utredningsmannen anført i huvudsak följande.

Av utredningsmannens undersökning har framgått, att möjligheten att inrätta icke-ordinarie lärartjänst, vars innehavare skulle få fullgöra viss del av sin undervisningsskyldighet i slöjd, i hög grad skulle bidra till undanröjande av föreliggande svårigheter vid ordnandet av förut berörda undervisning. Det kan sägas, att en bestämmelse, som möjliggör en dylik anordning, utgör ett viktigt för att icke säga ett nödvändigt komplement till redan befintliga och nu föreslagna bestämmelser om inrättande av för flera skoldistrikt gemensamma tjänster. Detta gäller givetvis även beträffande en del fall, då sagda undervisning kan ordnas genom inrättande av tjänst, vars innehavare har full tjänstgöring inom ett skoldistrikt. Några exakta uppgifter om i vilken omfattning ifrågakarande anordning skulle komma att tillämpas kan icke lämnas, men av de uttalanden, som gjorts av flera folkskolinspektörer, synes man kunna draga den slutsatsen, att så skulle kunna ske i ganska stor utsträckning. Av dessa uttalanden har också

framgått, att lärarens undervisning i slöjd i många fall skulle behöva omfatta endast ett fåtal timmar.

Vad angår frågans principiella innebörd bör den omständigheten, att slöjd är ett övningsämne, icke utgöra hinder för att slöjdundervisning i vissa fall och i viss omfattning får inräknas i folkskollärares undervisningsskyldighet. Så får ske beträffande andra övningsämnen, såsom teckning, sång och gymnastik. Visserligen tillhör slöjden icke de i § 12 folkskolestadgan angivna obligatoriska ämnena i folkskolan men icke heller det förhållandet synes böra tillmätas avgörande betydelse vid frågans bedömande.

Principen, att slöjd får inräknas i lärarens undervisningsskyldighet, har i vissa fall redan vunnit tillämpning. Enligt bestämmelserna i § 3 kungörelsen 1946: 309 om fyllnadstjänstgöring för lärare i folk- och småskolor skall, därest sådan tjänstgöring ej kan uttagas på annat i kungörelsen angivet sätt, lärarens tjänstgöringsskyldighet utnyttjas för meddelande av undervisning i slöjd, för vilken statsbidrag kan utgå. I dylika fall får alltså undervisning i slöjd inräknas i folk- och småskollärares undervisningsskyldighet.

Även i andra skolformer har nämnda princip vunnit tillämpning. Enligt 23 § 4 mom. folkhögskolestadgan må, efter medgivande av skolöverstyrelsen, undervisning i övningsämnen — ämnet slöjd ej undantaget — ingå i ämneslärartjänst med högst en tredjedel av det för läraren fastställda veckotimtalet, därest läraren är villig fullgöra sådan undervisning.

Enligt 15 § tredje stycket kungl. brev den 8 juni 1951 med särskilda bestämmelser för budgetåren 1951/54 beträffande försöksverksamheten inom vissa skoldistrikt m. m. må i heltidstjänst för ämneslärare inräknas undervisning i övningsämnen med högst en tredjedel av det sammanlagda antalet veckotimmar på tjänsten. Med övningsämne avses där slöjd, teckning, sång och gymnastik.

Statsmakterna har alltså, vad beträffar såväl folk- och småskolor i allmänhet som folkskolor inom skoldistrikt med försöksverksamhet ävensom folkhögskolor, godtagit principen att i lärartjänst i vissa fall får inräknas övningsämnen — däribland ämnet slöjd — vilka eljest icke kan anses tillhöra den ämneskrets, som ingår i respektive tjänster. Från principiell synpunkt synes sålunda inga bärande skäl kunna anföras mot att ämnet slöjd får, där särskilda förhållanden så påkallar, i viss omfattning inräknas i folkskollärares undervisningsskyldighet.

Beträffande de ekonomiska konsekvenserna av ifrågakommande anordning erinras om att arvudet för undervisning i slöjd är lägre än ersättningen för undervisning i kunskapsämnen. Om i stället för timlärare anställs en icke-ordinarie folkskollärare, i vars undervisningsskyldighet får inräknas även slöjdundervisning i viss omfattning, kommer ersättningen för sistnämnda undervisning att utgå med högre belopp än det timarvode, som är fastställt för sådan undervisning. Anordningen medför alltså i regel en kostnadsökning för såväl staten som skoldistriktet. Storleken av denna kostnadsökning är beroende av det antal slöjdtimmar, som får inräknas i lärarens undervisningsskyldighet. För statens vidkommande stegras kostnaderna i samma mån som slöjdtimmarnas antal ökar. Beträffande skoldistriktet blir förhållandet omvänt, beroende på att statsbidrag utgår med 78 procent av timarvudet för slöjdundervisning, medan däremot timarvudet för undervisning i kunskapsämnen utgår helt av statsmedel.

Följande exempel belyser den kostnadsökning, som under vissa angivna förutsättningar kan uppkomma vid anställande av extra ordinarie folkskollärare i stället för timlärare.

Jämförelse beträffande kostnaderna för

1) avlöning åt extra ordinarie folkskollärare och 2) timlärararvoden, då distriktsöverlärarens undervisningsskyldighet fastställts till A) 10 vkt, B) 7 vkt och C) 5 vkt, och i övrigt under följande förutsättningar: 39 veckors årlig lästid (214 dagar = 35 2/3 veckor effektiv lästid); ortsgrupp 3; hyresgrupp 2. Avlöning enligt lönegrad Ce 19:19. Timlärararvode i slöjd TC 10, i andra ämnen TC 17. Fyllnadstjänstgöringen i slöjd omfattar samma veckotimtal som distriktsöverlärarens undervisningsskyldighet. Vid beräkningarna har bortsetts från eventuellt utgående språktillägg, kallortstillägg och barnstillägg.

	Avlöning Arvoden		Kostnader för		
			Statsverket		Skol- distriktet
	Kronor	Summa kronor	Kronor	Summa kronor	Kronor
A) Distriktsöverlärarens undervisningsskyldighet = 10 vkt					
1) Avlöning åt feo		10 932		9 632	1 300
2) Arvoden åt timlärare i slöjd $35\frac{2}{3} \times 10 \times 7:25 =$	2 586		2 017		569
i andra ämnen $35\frac{2}{3} \times 20 \times 9:55 =$	6 812	9 398	6 812	8 829	
<i>Kostnadsökning för avlöning åt e. o. folkskollärare</i>		1 534		803	731
B) Distriktsöverlärarens undervisningsskyldighet = 7 vkt					
1) Avlöning åt feo		10 932		9 632	1 300
2) Arvoden åt timlärare i slöjd $35\frac{2}{3} \times 7 \times 7:25 =$	1 810		1 412		398
i andra ämnen $35\frac{2}{3} \times 23 \times 9:55 =$	7 834	9 644	7 834	9 246	
<i>Kostnadsökning för avlöning åt e. o. folkskollärare</i>		1 288		386	902
C) Distriktsöverlärarens undervisningsskyldighet = 5 vkt					
1) Avlöning åt feo		10 932		9 632	1 300
2) Arvoden åt timlärare i slöjd $35\frac{2}{3} \times 5 \times 7:25 =$	1 293		1 009		284
i andra ämnen $35\frac{2}{3} \times 25 \times 9:55 =$	8 515	9 808	8 515	9 524	
<i>Kostnadsökning för avlöning åt e. o. folkskollärare</i>		1 124		108	1 016

Såsom redan angivits uppkommer de i tabellen angivna kostnadsökningarna för statsverket under, bland annat, den förutsättningen, att avlöning utgår till vederbörande lärare enligt lönegrad Ce 19, löneklass 19. Fullgöres tjänstgöringen av lärare, som uppflyttats i högre löneklass, blir självfallet kostnadsökningen något större. Å andra sidan kommer ett antal dylika tjänster att uppehållas av extra lärare med placering i lönegrad Cg 17. För närvarande uppgår skillnaden mellan lönebeloppen för extra ordinarie lärare i löneklass Ce 19 och extra lärare i löneklass Cg 17 till 900 kronor. Om i de i tabellen under A, B och C angivna fallen lönen beräknats för extra lärare, skulle i stället för kostnadsökningarna å respektive 803, 386 och 108 kronor ha uppkommit kostnadsminskningar för statsverket med i avrundade tal respektive 100, 500 och 800 kronor. Inrättande av en icke-ordinarie folkskollärartjänst, vars innehavare äger att i sin undervisningsskyldighet inräkna undervisning i slöjd i viss omfattning, kommer alltså

i en del fall att medföra en kostnadsökning för statsverket och i en del fall en kostnadsminskning. Under beaktande av att effektivt verkande åtgärder är nödvändiga för avhjälpande av svårigheterna att ordna den undervisning, från vilken överlärare befriats, synes de ekonomiska konsekvenserna icke vara av den art, att de bör anses utgöra hinder för anordningens genomförande.

Den omständigheten, att folkskollärare kommer att få högre ersättning för sin slöjdundervisning än övningslärare i slöjd, finner utredningsmannen icke kunna få några konsekvenser beträffande löner och arvoden till slöjdlärare. Den ifrågakommande anordningen påkallas av särskilda förhållanden och skall få tillämpas endast efter särskilt medgivande. Det torde icke heller vara möjligt att lösa ersättningsfrågan på annat sätt än att lärare, som fullgör sådan undervisning, erhåller för icke-ordinarie folkskollärare fastställd lön.

I många fall fordras endast ett fåtal slöjdtimmar för att läraren skall få full tjänstgöring. Enligt en för fem inspektionsområden gjord undersökning beräknas sammanlagt ett 30-tal lärartjänster, vari jämväl undervisning i slöjd skulle ingå, kunna inrättas inom dessa områden; varje tjänst skulle vara gemensam för två eller flera skoldistrikt. För att bereda innehavarna av dessa tjänster full tjänstgöring skulle beträffande tjänsterna i fyra inspektionsområden erfordras, att varje lärare meddelade undervisning i slöjd högst 5 veckotimmar, och beträffande tjänsterna i ett inspektionsområde omkring 8 veckotimmar. Det finnes emellertid en del fall, där ett högre timtal erfordras. Utredningsmannen har kommit till den uppfattningen, att det av skolöverstyrelsen framförda förslaget, att i lärarnas undervisningsskyldighet skall få inräknas det antal veckotimmar i slöjd — dock högst tio — som motsvarar distriktsöverlärarens undervisningsskyldighet, skulle göra det möjligt för det stora flertalet skoldistrikt, där ifrågakommande anordning kan ifrågakomma, att på ett tillfredsställande sätt lösa denna fråga.

I det föregående har berörts endast sådana fall, då lärarens tjänstgöring direkt avser den undervisning, från vilken överläraren befriats. Undantagsvis kan dock inträffa sådana fall, där det vore från undervisningssynpunkt lämpligt, att undervisning i slöjd finge inräknas i annan lärarens undervisningsskyldighet. I dylika fall bör det vara möjligt för skoldistrikt att låta den fyllnadstjänstgöring i slöjd, som kräves för att en icke-ordinarie lärare, varom här är fråga, skall kunna beredas full tjänstgöring, fullgöras av annan lärare, mot att den icke-ordinarie läraren under motsvarande antal timmar meddelar undervisning i kunskapsämnen, eventuellt i engelska.

Kostnadsberäkningar.

Utredningsmannen har i detta hänseende anfört i huvudsak följande.

Statsverkets merkostnader. Den genomsnittliga kostnadsökningen för gemensam lärartjänst i förhållande till timlärarbefattning kan uppskattas till 1 500 kronor, varav 100 kronor belöper på statsverket. Därtill bör läggas bidrag till lärarens resekostnader med genomsnittligt 250 kronor per tjänst. Totalt kan alltså merkostnaden för statsverket beräknas uppgå till omkring 350 kronor för en icke-ordinarie folkskollärartjänst av nu ifrågakommande slag. Utredningsmannen anser sig kunna uppskattningsvis

beräkna antalet tjänster till 150, därest de av honom framlagda förslagen genomföras. De sammanlagda merkostnaderna för statsverket för här avsedda tjänster kan alltså beräknas till 52 500 kronor.

Beträffande merkostnaderna för tjänster, vars innehavare skulle fullgöra viss del av sin undervisning i slöjd, utgår utredningsmannen — under betoning av svårigheten att härvidlag ställa några prognoser — vid sina kostnadsberäkningar från att ett 100-tal dylika tjänster kommer att inrättas med genomsnittligt 7 slöjdtimmar för varje tjänst. Under dessa förutsättningar utgör kostnadsökningen för statsverket enligt den förut återgivna tablån i avrundat tal 400 kronor per tjänst eller för 100 tjänster 40 000 kronor.

Utredningsmannen förutsätter, att statsverkets merkostnader för tjänster, vilkas innehavare skulle kunna fullgöra viss del av sin undervisningsskyldighet vid statlig eller högre kommunal skola, till en början blir så obetydliga, att man i detta sammanhang synes kunna helt bortse från desamma.

Skoldistriktens merkostnader. Beträffande tjänst, vars innehavare skulle kunna fullgöra viss del av sin undervisningsskyldighet i slöjd, kommer kostnadsökningen för skoldistriktet under de vid beräkningen av merkostnaden för statsverket angivna förutsättningarna att uppgå till omkring 900 kronor. Vad sedan angår tjänst, som är gemensam för två eller flera skoldistrikt, har den genomsnittliga merkostnaden för skoldistriktet för sådan tjänst beräknats till sammanlagt 1 400 kronor. Härtill kan dock i en del fall komma vissa utgifter för resekostnader, som ej täckes av statsbidrag. Om före tjänstens inrättande anställda timplärare till någon del meddelat undervisning i slöjd och skoldistriktet alltså fått svara för viss del av de för slöjdundervisningen utgående timpläraryvodena, blir skoldistriktets merkostnader för den icke-ordinarie folkskollärartjänsten lägre än vad ovan angivits.

Remissyttrandet.

Över utredningsmannens förslag har yttrandet avgivits av samtliga statens folkskolinspektörer, skolöverstyrelsen, statskontoret, riksräkenskapsverket, statens lönenämnd, Sveriges folkskolläraryförbund, Sveriges folkskollärarynneförbund, Sveriges överläraryförbund och Läroverkslärarynneförbundet. Beträffande innehållet i remissyttrandena hänvisas till den i propositionen å s. 18—20 intagna redogörelsen.

Departementschefen.

Departementschefen har anfört följande.

Den nya kommunindelningen har medfört, att det stora flertalet skoldistrikt omfattar tio eller flera läraravdelningar och alltså har distriktsöverlärare. Antalet skoldistrikt och därav antalet distrikt med distriktsöverlärare utgjorde före kommunindelningsreformen 2 501 respektive 669. Motsvarande siffror efter den 1 januari 1952 är 1 034 och 961. Den med kommunsammanslagningen genomförda förstoringen av skoldistriktet har medfört ej blott ett väsentligt större antal distriktsöverlärare utan även

i allmänhet ett högre antal läraravdelningar inom distrikten med därav följande ytterligare nedsättning av överlärnarnas undervisningsskyldighet.

Dessa omständigheter har accentuerat svårigheterna att på ett tillfredsställande sätt anordna den undervisning, från vilken distriktsöverlärarna befriats. För att avhjälpa dylika svårigheter må i enlighet med beslut av 1952 års riksdag under vissa förutsättningar och villkor inrättas icke-ordinarie folkskollärartjänst, gemensam för två angränsande skoldistrikt. Innehavare av sådan tjänst fullgör den undervisning, varifrån överlärarna i de båda distrikten befriats.

Den nu föreliggande utredningen innehåller förslag till ytterligare anordningar för att förbättra möjligheterna att på ett tillfredsställande sätt ombesörja den undervisning, från vilken distriktsöverlärare befriats. Som en bakgrund till sina förslag har utredningsmannen lämnat en redogörelse för de anordningar, som för närvarande tillämpas i skoldistriktet för bestridande av ifrågavarande undervisning. Av redogörelsen framgår, att för två skoldistrikt gemensam lärartjänst inrättats i 27 fall. Denna anordning avses dock framdeles skola tillämpas i större omfattning. I övrigt bestrides ifrågavarande undervisning huvudsakligen genom fyllnadstjänstgöring eller av timlärare. Vad utredningsmannen anför om de med dessa sistnämnda anordningar ofta förenade olägenheterna har vitsordats av skolöverstyrelsen och folkskolinspektörerna. Såsom utredningsmannen anför, måste det anses som en angelägenhet av vikt, att ytterligare åtgärder vidtages i syfte att bereda skoldistriktet vidgade möjligheter att tillfredsställande ordna förevarande undervisning. Det får emellertid ej undanskymmas att, såsom riksräkenskapsverket framhållit, skoldistriktet givetvis har att för ifrågavarande ändamål i första hand utnyttja den fyllnadstjänstgöring, som lärare i distriktet kan vara skyldig att fullgöra. De särskilda anordningar, som jag ämnar föreslå i det följande, bör ej heller tillgripas, när undervisningen kan tillfredsställande ordnas genom att distriktets lärare eller andra för ändamålet mera varaktigt tillgängliga och kompetenta personer anlitas som timlärare. Några allmängiltiga regler för valet mellan olika alternativ för undervisningens ombesörjande torde dock svårigen kunna uppställas, utan valet bör ske med utgångspunkt i förhållandena i varje särskilt fall.

Utredningsmannen har påvisat att anordningen med gemensam lärartjänst kan få vidgad tillämpning, om dylik tjänst får vara gemensam även för flera än två skoldistrikt och om beträffande distriktens geografiska belägenhet endast kräves, att de är varandra närbelägna. En dylik utvidgning av möjligheterna att för här avsett ändamål inrätta gemensam icke-ordinarie lärartjänst anser jag lämplig, liksom jag också biträder utredningsmannens förslag, att giltigheten för folkskolinspektörens medgivande till tjänstens bestånd bör kunna utsträckas till längst tre år för varje gång. Med anledning av vad skolöverstyrelsen anför, vill jag framhålla, att gemensam tjänst givetvis bör kunna inrättas utan hinder av att de berörda skoldistriktet tillhör skilda inspektionsområden.

De åtgärder som utredningsmannen föreslagit i syfte, att rekryteringen av de för två eller flera skoldistrikt gemensamma lärartjänsterna skall underlättas, synes väl motiverade med hänsyn till de särskilda olägenheter, som måste vara förenade med tjänstgöringen på gemensam tjänst och som utan några motsvarande förmåner för tjänstinnehavaren måste antagas förorsaka ofta återkommande lärarbyten med därav följande bris-

ter i kontinuiteten i undervisningen. Jag biträder utredningsmannens förslag i förevarande hänseende och tillstyrker alltså, att innehavare av gemensam tjänst undantages från de eljest gällande s. k. karensvillkoren för erhållande av extra ordinarie tjänst, att innehavare av gemensam tjänst, då han uppfyller i folkskolestadgan föreskrivna villkor för behörighet till ordinarie tjänst, i den gemensamma tjänsten placeras i lönegrad med samma ordningsnummer, som gäller för ordinarie folkskollärartjänst, samt att här avsedd lärare, vars tjänstgöring i två eller flera skoldistrikt föranleder tidsödande resor, skall äga att enligt folkskolinspektörens prövning i sin undervisningsskyldighet inräkna viss del av den tid, som åtgår för nämnda resor, dock högst 3 veckotimmar. Säsom framhållits vid remissbehandlingen bör den tid, varunder lärare på gemensam tjänst innehar extra ordinarie anställning i lönegrad med samma ordningsnummer som gäller för ordinarie tjänst, i löneturshänseende få tillgodoräknas som om läraren innehaft ordinarie anställning.

Utredningsmannen har i detta sammanhang föreslagit införande av ett nytt statsbidrag på folkskoleväsendets område, nämligen bidrag till de resekostnader, som föranledes av gemensam lärares tjänstgöring i flera skoldistrikt. Ett starkt skäl för ett dylikt bidrag finner utredningsmannen vara, att skoldistriktet genom inrättande av gemensamma lärartjänster redan till följd av det ökade kommunala tillskottet till lärarnas avlöning ådrager sig ganska betydande merkostnader. Förslaget har i denna del avstyrkts av statskontoret. För egen del anser jag, att ett dylikt bidrag, utformat på sätt utredningsmannen angivit, visserligen skulle kunna bli en stimulans för skoldistriktet att för ifrågavarande undervisning inrätta gemensamma tjänster i stället för att välja den ur kommunal synvinkel billigare men från undervisningssynpunkt ofta mindre lämpliga utvägen att anställa timlärare för ändamålet. Med hänsyn till beloppets ringa storlek och då vidare förslag av allmänna statsbidragsutredningen om en rationalisering av statens bidragsgivning till primärkommunerna nu föreligger, är jag dock ej beredd att tillstyrka utredningsmannens förslag på denna punkt.

Mot en av tjänstgöringsförhållandena vid gemensam tjänst betingad mindre minskning av överlärarens undervisningsskyldighet en vecka med motsvarande höjning följande vecka har jag intet att erinra.

Den andra huvudpunkten i utredningsmannens förslag till åtgärder för att möjliggöra en tillfredsställande anordning av den undervisning, från vilken distriktsöverlärare befriats, avser inrättande av icke-ordinarie folkskollärartjänst, vars innehavare må fullgöra viss del av sin undervisningsskyldighet i slöjd. Dylik tjänst bör enligt förslaget kunna inrättas såväl för ett skoldistrikt som för två eller flera skoldistrikt såsom gemensam tjänst. Det framhålles i utredningen, att en dylik anordning kan sägas utgöra ett nödvändigt komplement till övriga föreslagna anordningar. Ett flertal folkskolinspektörer har i sina remissyttranden särskilt framhållit ifrågavarande åtgärd såsom den i många fall enda möjliga för att på ett tillfredsställande sätt ordna den undervisning, från vilken distriktsöverlärare befriats. Under åberopande av att statsmakterna på skilda områden av skolväsendet godtagit, att i lärartjänst i vissa fall får inräknas övningsämnen — däribland slöjd — vilka eljest icke kan anses tillhöra tjänstens ämneskrets, finner utredningsmannen hinder från principiell synpunkt ej möta för att slöjd vid särskilda förhållanden i begränsad omfattning inräknas i undervisningsskyldigheten för här avsedd icke-ordinarie

folkskollärare. Beträffande de ekonomiska konsekvenserna av ett bifall till förslaget har utredningsmannen lämnat en ingående redogörelse. Den från vissa angivna utgångspunkter verkställda kostnadsjämförelsen utvisar, att avlöning åt extra ordinarie lärare i löneklass 19 i stället för timlärararvode för statsverket medför en merkostnad, som vid ett veckotimtal för slöjdundervisningen av 10, 7 och 5 belöper sig till i runda tal respektive 800, 400 och 100 kronor för år. Skoldistriktets merkostnader i samma fall uppgår till omkring 730, 900 och 1 000 kronor för år. Med beaktande av nödvändigheten av att effektivt verkande åtgärder vidtages för att avhjälpa svårigheterna att ordna den undervisning, från vilken distriktsöverlärare befriats, finner utredningsmannen de ekonomiska konsekvenserna icke vara av den art, att de bör lägga hinder i vägen för den ifrågavarande anordningens genomförande.

Utredningsmannens förslag att i icke-ordinarie folkskollärartjänst skall få ingå slöjdundervisning kan jag från skolorganisatoriska och pedagogiska synpunkter i princip tillstyrka. Förslaget ger emellertid från lönetekniska synpunkter anledning till betänkligheter. Jag vill erinra om att folkskollärare för undervisning i slöjd uppbär timarvode efter TC 10 eller, vid särskild kompetens, efter TC 13. Vidare må påpekas, att ordinarie övningslärare i manlig slöjd alltefter kompetens är placerad i lönegrad Ca 18 eller Ca 16. Den verkställda utredningen ger emellertid vid handen, att åtgärder av det slag som utredningsmannen föreslagit är av betydelse för att skapa bättre möjligheter att tillfredsställande ombesörja den undervisning, från vilken distriktsöverlärare befriats. Jag har därför låtit undersöka, om icke utredningsmannens förslag skulle kunna jämkas, så att vid löneavvägningen eller på annat sätt hänsyn toges till att slöjdundervisningen kommer att utgöra en icke oväsentlig del av folkskollärartjänsten. Då det av olika skäl icke är lämpligt att placera ifrågavarande tjänster i annan lönegrad än folkskollärartjänster i allmänhet, har jag stannat för att förorda en anordning, som innebär, att om slöjdtimmar till ett större antal skall ingå i en folkskollärartjänst, dessa slöjdlärartimmar beräknas motsvara ett lägre antal undervisningstimmar. Efter en skälighetsbedömning av frågan anser jag mig sålunda böra föreslå att, om på en viss tjänst antalet timmar med undervisning i andra ämnen än slöjd understiger 30 veckotimmar med mer än 3 men mindre än 7, i tjänsten skall ingå undervisning i slöjd icke blott det felande antalet veckotimmar utan därutöver 1 extra veckotimme. Är antalet felande undervisningstimmar 7 eller flera, bör i tjänsten ingå 2 extra veckotimmar i slöjd. Om exempelvis 24 veckotimmar i andra ämnen än slöjd står till förfogande, fordras för inrättande av en tjänst att antalet veckotimmar i slöjd uppgår till 7. Är antalet veckotimmar i andra ämnen än slöjd icke mer än exempelvis 20, skall antalet veckotimmar i slöjd uppgå till 12.

Den av utredningsmannen föreslagna anordningen, att den ifrågavarande slöjdundervisningen skulle få fullgöras av annan lärare vid vederbörande skola mot att den här avsedde icke-ordinarie läraren under motsvarande antal timmar skulle meddela undervisning i kunskapsämnena, anser jag mig ej kunna tillstyrka.

Vad utredningsmannen i övrigt föreslagit beträffande inrättande av icke-ordinarie folkskollärartjänst, vars innehavare må fullgöra viss del av sin undervisningsskyldighet i slöjd, har icke givit mig anledning till erinran.

Såsom en tredje åtgärd i syfte att underlätta möjligheterna att på

ett tillfredsställande sätt anordna den undervisning, från vilken distriktsöverlärare befriats, har utredningsmannen föreslagit inrättande av icke-ordinarie folkskollärartjänst med skyldighet för innehavaren att fullgöra viss del av sin undervisningsskyldighet vid statlig eller högre kommunal skola. En dylik anordning är av praktiska skäl medgiven inom försöksdistrikten, där folkskollärare i försöksskola kan fullgöra viss undervisningsskyldighet även inom försöksskolans högstadium och där vidare visst utbyte av lärarkrafter mellan försöksskola och statlig eller högre kommunal skola kan ske. Att medge en dylik anordning jämväl i nu förevarande syfte möter enligt min mening vissa betänkligheter, särskilt med avseende å frågan om företrädesrätt till tjänstgöring i den högre skolan och beträffande varaktigheten av ett förordnande för folkskollärare till sådan tjänstgöring. I betraktande härav och då den föreslagna anordningen icke synes vara av större betydelse för här ifrågasatt syfte, har jag ej ansett mig böra förorda bifall till utredningsmannens förslag på denna punkt.

Vad slutligen gäller frågan, huruvida statsbidrag kan utgå till flera folkskollärartjänster än som motsvarar antalet läraravdelningar inom skoldistriktet, har jag, såsom tidigare angivits, i propositionen 1952:203 anslutit mig till den av skolöverstyrelsen uttalade uppfattningen, att så är möjligt. Därest riksdagen icke framställer någon erinran däremot, torde i statsbidragsförfattningen böra införas en uttrycklig bestämmelse om att statsbidrag kan utgå i här avsett fall. Bestämmelsen torde böra erhålla i huvudsak den av utredningsmannen angivna innebörden.

Motionen II: 456.

Det i motionen framställda yrkandet, att skoldistrikt må kunna få statsbidrag till resekostnadsersättning åt gemensam lärare, sammanfaller med vad utredningsmannen i detta hänseende föreslagit. Motionärerna har därutinnan anfört bland annat följande.

Även utredningsmannen har erinrat om allmänna statsbidragsutredningens principbetänkande men därvid framhållit att, även om utredningens förslag godtages, det torde komma att dröja några år, innan ett nytt statsbidragssystem enligt detta förslag kan genomföras. Med hänsyn härtill och då det från undervisningssynpunkt måste anses vara angeläget, att de föreslagna anordningarna snarast möjligt vinner tillämpning, och då det vidare kan antagas, att så skulle ske och anordningarna mera allmänt genomföras, om ett statligt bidrag utginge till distriktens kostnader för lärarnas resor, har utredningsmannen ansett sig böra föreslå, att dylikt bidrag bör utgå.

Icke minst med hänsyn till vad anförts angående relationen mellan statens och skoldistriktens merkostnader vid inrättande av för två eller flera skoldistrikt gemensam icke-ordinarie lärartjänst finner vi att bärande skäl föreligger för att bidrag av statsmedel må utgå till skoldistriktet för bestridande av kostnader för lärarnas resor i enlighet med utredningsmannens förslag.

Till stöd för det i motionen framförda yrkandet i fråga om beräkningen av antalet slöjdtimmar i här avsedd lärartjänst, vilket yrkande likaledes ansluter till vad utredningsmannen föreslagit, har motionärerna uttalat följande.

En konsekvens av den av departementschefen föreslagna jämkningen av förslaget blir, att skoldistriktet för att kunna inrätta dylika tjänster i regel måste bereda läraren tjänstgöring 31 respektive 32 veckotimmar. Härigenom torde genomförandet av en från skolorganisatoriska och pedagogiska synpunkter betydelsefull åtgärd i många fall försvåras, kanske helt omöjliggöras. Vi vill också framhålla att, enligt vad som framgår av utredningen, statsmakterna vad beträffar såväl folk- och småskolor i allmänhet som folkskolor inom försöksdistrikt ävensom folkhögskolor godtagit principen att i lärartjänst i vissa fall får inräknas övningsämnen, däribland ämnet slöjd, utan några evalveringsbestämmelser. Vi kan icke finna, att det från löneteknisk synpunkt kan vara motiverat att tillämpa dylika bestämmelser beträffande tjänster av nu ifrågavarande slag.

Motionärernas yrkande, att den ifrågavarande slöjdundervisningen under viss förutsättning skulle få fullgöras av annan lärare vid vederbörande skola mot att den icke-ordinarie läraren under motsvarande antal timmar meddelade undervisning i annat ämne, överensstämmer ävenledes med utredningsmannens förslag med av skolöverstyrelsen därutinnan förordad ändring. Motionärerna har i denna fråga anfört bland annat följande.

Då de förut berörda evalveringsbestämmelserna näppeligen kan tillämpas, om annan lärare än den icke-ordinarie fullgör slöjdundervisningen, torde det väl framför allt vara sistnämnda förhållande, som varit avgörande vid departementschefens ställningstagande i denna fråga. Detta styrker ytterligare vår uppfattning, att ifrågavarande bestämmelser är olämpliga. Vi anser nämligen ifrågavarande anordning vara av betydelse från undervisningssynpunkt. Den skulle, bland annat, kunna avhjälpa de i många skoldistrikt ofta föreliggande svårigheterna att erhålla för undervisning i engelska behöriga lärare. Bestämmelserna härom synes dock böra utformas så, att skoldistriktet har möjlighet att i dylika fall låta den icke-ordinarie läraren meddela undervisning även i annat ämne än kunskapsämne.

Utskottet.

Såsom departementschefen inledningsvis framhållit har den nya kommunindelningen medfört vissa verkningar, som accentuerat svårigheterna att på ett tillfredsställande sätt ombesörja den undervisning, från vilken distriktsöverlärarna befriats. I syfte att avhjälpa dylika svårigheter må i enlighet med beslut av 1952 års riksdag under vissa förutsättningar och villkor inrättas för två angränsande skoldistrikt gemensam icke-ordinarie folkskollärartjänst, vars innehavare fullgör den undervisning, varifrån överlärarna i de båda distrikten befriats.

Det nu föreliggande förslaget innebär en utbyggnad av den nyssnämnda anordningen med vissa ytterligare möjligheter att i förevarande syfte inrätta icke-ordinarie folkskollärartjänster.

Utskottet biträder departementschefens förslag, att bestämmelserna om inrättande av gemensam lärartjänst ändras så, att dylik tjänst skall kunna inrättas för två eller flera närbelägna skoldistrikt. Utskottet har icke heller något att erinra mot vad departementschefen i anslutning till utredningsmannens förslag förordat i syfte att rekryteringen av de gemensamma tjänsterna skall underlättas.

I motionen II: 456 har yrkats, att utredningsmannens förslag beträffande de gemensamma tjänsterna måtte genomföras jämväl i vad det avser statsbidrag med högst 300 kronor per år och tjänst till skoldistrikt för de resekostnader, som föranledes av gemensam lärares tjänstgöring i flera skoldistrikt. Departementschefen har under åberopande av beloppets ringa storlek och med erinran om allmänna statsbidragsutredningens föreliggande förslag om en rationalisering av statens bidragsgivning till primärkommunerna förklarat sig icke vara beredd att tillstyrka utredningsmannens förslag på denna punkt. Utskottet vill för egen del framhålla, att inrättandet av särskilda folkskollärartjänster i syfte att på ett mera tillfredsställande sätt än exempelvis genom anlåtande av timlärare ombesörja den undervisning, från vilken distriktsöverlärare befriats, för skoldistriktet innebär icke oväsentliga merkostnader, ej blott i avlöningshänseende utan i många fall jämväl för uppförande och underhåll av tjänstebostäder. De ifrågavarande kostnaderna för gemensam lärares resor mellan de olika skoldistriktet torde emellertid i förhållande till vederbörande distrikts samlade utgifter för folkskoleväsendet icke vara av den betydelse, att de av utredningsmannen och motionärerna åberopade fördelarna av ett statsbidrag till dessa kostnader uppväger betänkligheterna mot att utbygga det nuvarande statsbidragssystemet på folkskoleväsendets område med ännu ett nytt särskilt bidrag. Utskottet har därför icke funnit sig böra tillstyrka bifall till motionen II: 456 i denna del.

Departementschefens förslag till särskilda anordningar för att ombesörja den undervisning, från vilken distriktsöverlärare befriats, innebär vidare att såväl för ett skoldistrikt som för två eller flera skoldistrikt såsom gemensam tjänst skall kunna inrättas icke-ordinarie folkskollärartjänst, förenad med viss undervisnings skyldighet i slöjd. Departementschefen har i detta hänseende från lönetekniska synpunkter ansett sig böra företaga vissa jämkningar i utredningsmannens förslag och har till stöd härför erinrat om det förhållandet, att för undervisning i slöjd i folkskolan — där ämnet ej är obligatoriskt — regelmässigt utgår ersättning med lägre belopp än vad som gäller i fråga om obligatoriska ämnen. Medan utredningsmannen föreslagit, att i icke-ordinarie tjänst av här avsett slag skall kunna in-

gå undervisning i slöjd utan annan begränsning än att slöjdundervisningen må omfatta högst 10 veckotimmar, har departementschefen sålunda förordat att, om i dylik tjänst skall ingå slöjdtimmar till något större antal, dessa timmar skall beräknas motsvara ett lägre antal undervisningstimmar och därför omräknas till ett högre antal faktiska tjänstgöringstimmar för vederbörande lärare. Evalveringen föreslås skola ske sålunda att, om antalet veckotimmar på tjänsten i andra ämnen än slöjd understiger 30 med mer än 3 men mindre än 7, i tjänsten skall ingå undervisning i slöjd icke blott med det felande antalet veckotimmar upp till 30 utan därutöver med 1 extra veckotimme. Är antalet felande veckotimmar 7 eller flera, bör undervisningen i slöjd omfatta 2 extra veckotimmar utöver det felande antalet veckotimmar upp till 30. Departementschefen har vidare icke ansett sig kunna tillstyrka den av utredningsmannen föreslagna anordningen, att den ifrågavarande slöjdundervisningen skulle få fullgöras av annan lärare vid vederbörande skola mot att den här avsedde icke-ordinarie läraren under motsvarande antal timmar skulle meddela undervisning i kunskapsämnen.

I motionen II: 456 har framställts yrkande i syfte, att utredningsmannens förslag beträffande slöjdundervisningen måtte genomföras utan annan ändring än den, att, då den icke-ordinarie lärarens fyllnadstjänstgöring i slöjd fullgöres av annan lärare, den icke-ordinarie läraren skall få meddela undervisning i »annat ämne», ej blott i »kunskapsämne».

Utskottet biträder departementschefens förslag, att i icke-ordinarie folkskollärartjänst, som inrättas för ombesörjande av den undervisning från vilken distriktsöverlärare befriats, skall få ingå slöjdundervisning i viss omfattning. Vad gäller grunderna för dylik undervisnings inlemmande i här avsedd lärartjänst — i vilken bör ingå undervisning i andra ämnen än slöjd med minst 20 veckotimmar — delar utskottet den principiella uppfattning, varåt departementschefen från lönetekniska synpunkter givit uttryck. Utskottet har icke heller något att erinra mot den av departementschefen föreslagna närmare utformningen av evalveringsbestämmelserna. Med hänsyn härtill och då på grund av sistnämnda bestämmelser utbyte av undervisning i slöjd mot annan undervisning icke synes böra komma till stånd, avstyrker utskottet bifall till motionen II: 456 jämväl i nu förevarande delar.

Vad departementschefen i övrigt anfört och föreslagit beträffande åtgärder för ombesörjande av undervisning, från vilken distriktsöverlärare befriats, ävensom i fråga om statsbidrag till folkskollärartjänst, då antalet tjänster överstiger antalet läraravdelningar i vederbörande skoldistrikt, har icke givit utskottet anledning till erinran eller särskilt uttalande.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer utskottet,

att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionen II: 456, bemyndiga Kungl.

Maj:t att, i huvudsaklig överensstämmelse med vad depar-

tementschefen i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 13 februari 1953 förordat, utfärda bestämmelser rörande ombesörjande i vissa fall av undervisning, från vilken distriktsöverlärare befriats.

Stockholm den 19 maj 1953.

På statsutskottets vägnar:

KARL WARD.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit
från första kammaren: herrar Karl Andersson, Gustaf Karlsson, Ohlon, Leander, Pålsson, Bergh, Hesselbom, Erik Gustaf Andersson, fru Lindström, herrar Birger Andersson, Lundqvist, Edvin Thun, Bergman och Nils Theodor Larsson; samt

från andra kammaren: herrar Ward, Malmberg i Skövde, Ståhl, Lindholm, Johansson i Mysinge, Åkerström, Hoppe, Kyling, Wedén, Pettersson i Degerfors, Onsjö, Birke, Svensson i Alingsås, fröken Vinge och herr Blidfors.

Reservation

av herr *Bergh*, fru *Lindström*, herrar *Lundqvist*, *Malmberg* i Skövde, *Ståhl*, *Hoppe*, *Kyling*, *Wedén*, *Birke*, fröken *Vinge* och herr *Blidfors*, vilka ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till motionen II: 456, i vad den avser med slöjdundervisningen sammanhängande frågor, och att därför

dels det stycke i utskottets yttrande på s. 17, som börjar med orden »Utskottet biträder» och slutar med orden »förevarande delar», bort ha följande lydelse:

»Utskottet biträder departementschefens förslag, att i icke-ordinarie folkskollärartjänst, som inrättas för ombesörjande av den undervisning från vilken distriktsöverlärare befriats, skall få ingå slöjdundervisning i viss omfattning. Vad gäller grunderna för dylik undervisnings inlemmande i här avsedd lärartjänst, inser utskottet väl, att utredningsmannens i förevarande hänseende framlagda förslag från lönetekniska synpunkter kan inge vissa betänkligheter. Den av departementschefen förordade jämkningen av utredningsmannens förslag synes emellertid vara ägnad att i praktiken i hög

grad försvåra genomförandet av denna från skolorganisatoriska och pedagogiska synpunkter betydelsefulla anordning. Då här ifrågavarande tjänster enligt departementschefens förslag i många fall måste förenas med en tjänstgöringsskyldighet av 31 eller 32 veckotimmar, torde rekryteringen av tjänsterna komma att erbjuda avsevärda svårigheter. Även för skoldistriktet torde det mångenstädes möta olägenheter att bereda vederbörande lärare tjänstgöring under de av departementschefen föreslagna extratimmarna. För att anordningen skall kunna fylla avsett syfte har utskottet därför vid sin prövning av förevarande spörsmål ansett de lönetekniska synpunkterna böra få stå tillbaka för angelägenheten av att anordningen erhåller en sådan utformning, att den kan komma till praktisk användning. Utskottet ansluter sig av dessa skäl till utredningsmannens och motionärernas förslag, att i fråga om inlemmandet av slöjdundervisning i här avsedd folkskollärartjänst icke skall gälla annan begränsning än att antalet slöjdtimmar må utgöra högst 10. Utskottet vill i anslutning härtill särskilt understryka, att denna anordning påkallas av speciella förhållanden utan prejudicerande betydelse för löne- och arvodesavvägning i övrigt beträffande folkskolans slöjdundervisning. Med den av utskottet nu förordade utformningen av bestämmelserna i avseende å ifrågavarande slöjdundervisning föreligger ej hinder för att såsom i motionen avsetts utbyta slöjdundervisningen mot undervisning i annat ämne. Dyligt utbyte torde få äga rum då så från undervisningssynpunkt finnes lämpligt. Utskottet tillstyrker följaktligen bifall till motionen II: 456 i nu förevarande delar,»
dels ock utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

»att riksdagen må, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionen II: 456, bemyndiga Kungl. Maj:t att, i huvudsaklig överensstämmelse med vad utskottet förordat, utfärda bestämmelser rörande ombesörjande i vissa fall av undervisning, från vilken distriktsöverlärare befriats».